

Kunstital viis Piret Rohusaare näituse Prantsusmaale

Septembris avati Lõuna-Prantsusmaal Colomarsi munitsi-paalhoones kolmas eesti kunstinäitus: Piret Rohusaare "Punane".

Koguva Kunstitali viidud kolmanda eesti näituse Prantsusmaal avas sealne vallajuht Isabelle Bres koos kohaliku kunstiühingu.

Piretit on suuresti inspireerinud Colomarsi maastik, mida ta uuematel maalidel näha võib (vt kõrvalolevat pilt).

Pirkko Silvennoinen

Imeilus pühapäev

Algus lk 1.

Suurest saalist on ilus vaade ja saali laes omapärane ja ainulaadne Shveitsi kunstniku valmistatud lühter.

Pädaste mõisa peakokk oli oma abilistega valmistanud maitsvad toidud. Kõigile jätkus nii külmi kui sooje hõrgutisi, kohvi, kooki ja puuvilju. Imre tegi soovijatele ringkäigu peamajas.

Valla aastapäevaks oli Imre vallale kinkinud omatehtud laulu. Pidulikul juubelipeol laulis seda Ivo Linna. Mõisas kohalviibijatele jagati laulu sõnu. Ja Imre abiga proovisime seda laulda. Refraän tuli enam-vähem välja ka.

Imrel oli kaasas oma vanaema kooliaegne laulik. Koos laulsime sealt paljusid laule. Meid tervitasid ka mõisa kaasomanik Martin Breuer ja peakokk Peeter Pihel.

Kõigil sealolnutel oli meeleolu väga hea ja lahkuti särasilmil. Aitäh selle suurepärase päeva eest!

Pensionär Malle

Eesti Roheline liikumine kutsub 15. novembril infopäevale Hellamaale

Eesti Roheline Liikumine kutsub **tuuleenergeetikat** ning **dolomiidi** kaevandamist lahkavale infopäevale. Kõneldakse järgnevatel teemadel:

- Agne Peetersoo Saare maavalitsusest selgitab, kuidas käsitletakse Muhu saart tuuleenergeetikat käsitlevas maakonna teemaplaneeringus.
- Ülo Sõstra Tallinna Tehnikaülikoolist arutleb dolomiidi kaevandamise teemadel.
- Triinu Vaab Eesti Rohelisest Liikumisest annab ülevaate, millised on planeeringu ja keskkonnamõju hindamise protsessis kaasaraakimise võimalused.

Infopäev algab Hellamaa külakeskuses 15. novembril **kell 17**.

Koome sõduritele jõuluks sokid!

Saaremaa naiskodukaitsjad, Saarte Hääl ja Kadi raadio kutsuvad taas kuduma jõuluks sokke saarlastest-muhulastest ajateenijatele. Et kõige rohkem on saarte ajateenijaid Vahipataljonis ja mereväes (kokku 117 poissi), siis oleme otsustanud kõigepealt neid rõõmustada.

Kui aga sokke saab rohkem, pole sellestki midagi, sest saarlasi teenib ka teistes väeosades ja Kuressaare linnal on olemas vapilaev Admiral Cowan, mille 30-liikmelisele meeskonnale võiks samuti rõõmu valmistada.

Viis valda olnud nõus avama ka "kohalikud sokikudumispunktid", üks neist on Muhu vallamaja.

Palume sokid, millel sees annetaja nimi, ära tuua 6. detsembriks. Siis jõuame need sõduritele enne jõulupuhkustele minekut ka ilusasti üle anda.

Rita Loel

Naiskodukaitsja Saaremaa ringkonna esinaine

Päästeamet kutsub osalema projektikonkursil

Päästeamet kutsub kodanikeühendusi osalema projektikonkursil, millega antakse raha õnnetuste ennetamiseks.

Projektide teemad on tulekahjude ennetamine, veeõnnetuste ärahoidmine ning tuletõrjespordi populariseerimine. Samuti oodatakse projekte tuletõrjajaloo tutvustamiseks noortele ning hädaabinumbri 112 meeldetuletamiseks vanuritele.

Projektikonkursiga toetab Päästeamet häid ideid ja tegevusi kokku 300 000 krooniga. Ühe projekti toetuse ülempiir on 80 000 EEK/5112,93 EUR. Projekti oma- ja/või kaasfinantseerimine peab moodustama vähemalt 10 % projekti kogumaksumusest.

Taotluste esitamise tähtaeg on 1. detsember 2010. Projektid võivad kesta kuni 12 kuud. Projektikonkursi täpsem juhend ja dokumendid vt www.rescue.ee

Saara kirjastus tänab kõiki muhulasi,
kes aitavad kaasa raamatu

Meite Muhu mustrid

valmimisele

Kutsume huvilisi 9. novembril kell 18.00
raamatu esitlusele Muhu Põhikooli saali

Võimalus raamatut osta
kirjastuse hinnaga.

Lp. maaomanikud Natura 2000 aladel!

Kes sooviksid oma loopealseid rendile anda MTÜ-le MuhuMaaLammast minimaalselt viieks aastaks lammaste karjatamiseks lepingu alusel, palun võtke ühendust muhumaa.lammast@gmail.com või telefonil 50 19 543.

Eesti parim kokk on Pädaste kokk!

Sander Väärt võitis üle-eestilised kokkade meistri-võistlused. Kolmandat aastat järjest tuli Eesti parima koka tiitel tagasi Muhu saarele, Pädastesse. Üle eelmisel aastal tuli võitjaks Peeter Pihel ja eelmisel Martin Meikas. Sander Väärt oli ainus, kes väljastpoolt Tallinna seekord finaali pääses.

Maavalla kalender

Ajaloolise ruunikalendri eeskujul valmistatud Maavalla kalender 10224 tutvustab meie põliste pühadega seotud tavasid ja uskumusi ning kasutab maakeelseid pühade ning kuude nimesid. Ruunimärgid juhatavad lisaks kätte kaheksa erinevat kuuseisu, mis aiavad oma töid-tegemisi loodusega kooskõlas paremini kavandada.

Kalendrist leiab selgitused, mis aitavad ruunimärke lugeda ning jagavad teavet pühade ja tähtpäevade kohta. Näiteks:

21. – 24.12. *Jõulud on maarahva aastavahetuse pühad, mis kestavad pööripäevast uue aastani. Jõululaupäev (24.12.) on seejuures vana-aasta õhtu. Jõuluks puhastatakse hoolega kogu majapidamine ja valmistatakse rikkalikud piduroad. Leib ja liha peavad kogu pühadeaja laul olema. Püstitakse kodus, puhatakse, mängitakse jõulumänge ja süüakse hästi. Jõululaupäeval käiakse enne päevaloogangut saunas, öösel hoitakse tuli toas ja voodid hingede jaoks vabad. Uus-aastaõöl või hommikul puhta ja värske veega silmade pesemine annab tervist kogu aastaks.*

Kaanel kasutatud aastaarv 10224 lähtub maarahva ajaarvamisest, mille alguseks on võetud nn Billingeni läbimurre. Siis murdis jääajajärgne paisjärve vesi endale väljapääsu ilmamerre praeguse Mälari järvistu kohalt Roots. Veepind langes ning vabanes suur jagu Maavallast.

Hingede aeg

Meie uema aja üks suuremaid mõtlejaid Uku Masing on arvanud, et **aeg** on inimese välja mõeldud ja inimene ise on aja vang, kuni surm inimese **hinge** sellest vangipõlvest vabastab. **Usk** on iga inimese sügavalt isiklik asi (ükskõik, kas ugrilist loonda või indo-germaani Loojat uskuda), aga usk selle sõna sügavamas tähenduses on tarvilik selleks, et inimesel mingi südame-tunnistus (*pro* eetika) oleks ja püsiks. Ilma eetikata inimest on Masing kuskil elajaks nimetanud, aga viimasel ajal on just eetika-puudusest rääkimine moeasjaks saanud.

„Moeasjaks“ võib pidada ka iga-aastasest hingede ajast rääkimist (sõnamaagia on alati millestki puudust tundes aidanud seda loitsida), aga iseenesest ei ole ju midagi „ebaetiliselt“ selles, kui kristlasteks ristitud muhulaste hingi tänasel kolmel (pühitsetud ja muinsuskaitse registrisse kantud) kalmistul kord aastas küünlatuled meenutavad. Peaks hoopis küsima, kas siis varasemate aastatuhandete (mõned aastatuhande enne ja enam kui tuhat aastat peale Kristust) muhulaste hinged ei väärigi „võrdset kohtlemist“ (seegi üks uue aja moesõna!)?

Tänase seisuga on muinsuskaitse registrisse kantud muinaskalmeid vaid viie Muhu küla (Koguva, Liiva, Mäla, Raegma ja Tupe-nurme) territooriumil – neist arvukamalt Mälas ja Raegmas ning peale selle mõned 20. sajandi sõjahauad. Hoopis tähelepanuta on jäänud 19. sajandi lõpul Rinsi kiriku pühitsetud tükike maad vastu Piiri metsa, kus ka mõned matused on aset leidnud ja tagatipuks on kõik kolm Muhu kirikut nähtavasti muinaskalmete kohale (või nende lähedusse) ehitatud, aga vaid Liiva kirikuaed on n.ö kaitse all.

Oma veebilehel www.maaavald.ee/maask.html?rubriik=20&id=2882&op=lugu väidab Maavalla Koda, et tänu Hiiesõbrale Martin Kivisoole on tänaseks Muhus 85 pühapaika arvele võetud (vist varasema 24 asemel), aga maausulised eelistavad hingede ajal küünalde põletamisele oma surnute ühissõmmaeagu pidada ja pühapaiku (tänaastes oludes) mitte eriti „avalikustada“, kartes nende hävitamist või rüvetamist elajate poolt. Siinkirjutale tundub see kartus küll asjatu, sest kust peaks elajas (ikka Masingu tähenduses) väe võtma, millega ta pühapaika rüvetada või koguni hävitada suudab, aga jäägu seegi iga uskuja isiklikuks mureks.

Hingede ajal sobiks pigem rääkida veel ühest lõppeva aasta „arvele võtmise talgutest“ (täna on muidugi kõiki talgud uhkem projektideks nimetada), millega kogu Muhu pärandkultuur loodeti inventeerida – pühapaigad nende hulgas. Peale siinsete juurtega Inna ja Tõnu Ligi osalesid neil talgutel paljude Muhu külade „püasiasukad“ ja erinevalt Maavalla Kojas inventuuridest peaksid tulemusel tuleval aastal ka Maa-ameti serveril (XGISis) näha olema. Pärandkultuuri mõiste kumulatiivsust arvestades võiks muidugi igal aastal ühed talgud korraldada ja inventeerimist jätkuiks ikka määrata ajaks, aga siinkohal tasub märkida, et sivist talgutega ilmnemise nii mõnedki oletatavad muistsed matmispaigad, mis millalgi täiendavat uurimist ja dateerimist vajaksid. Mitmed neist (näiteks Suurevare Igaküla arus ja

Luutse nukk Rootsivere rannas) on okupatsiooniajal isegi kaitse alla olnud, kuid tänaseks miskil põhjusel (võib-olla mõne ametniku suva järgi) muinsuskaitse registrist välja arvatud! Nimetagem veel Ellumäge Pallasmaal, Kiviriidamäge Püssinal (Lõetsas), Kiviselja ja Kooljamäe Kuivastu-Võiküla kandis, Lodinina Nautse ja Rootsivere vahel ning võib-olla ka arvatavat muistse Hingeküla hiieja/või matmispaika Suuremõisa Ränkas. Kõiki neid ja ilmselt veel paljusid muinaskalmistuid võiks hingede ajal püüda meenutada ja siin nimetamata paikadest, mis tänini säilinud pärimustes kooljamäe, katkumäe, katkuaugu või muud selletaolist nime on kandnud, laiemalt teada anda. Selgituseks peaks lisama, et taoliste kohtade pärimustes katkuga seostamist ei pea hoopiski sõna-sõnalt võtma. Teatakse, et hiljemalt keskajast alates on ligikaudu iga 50 aasta järel suuremaid või väiksemaid katku-puhanguid esinenud, kuid arheoloogid (Marika Mägi) on mõne katkumatuseks peetud koha uurimisel selgusele jõudnud, et need hoopis tavalisi keskmise või noorema rauaaja matmispaiku kujutavad. Samas on viikingiaega, kui siinmail põletusmatus levis, üheks Muhu asustuse kõrgajaks arvatud ja keskmise rauaaja matmispaiku peaks üle terve saare leiduma. Nende väljaselgitamine ja põhjalikum uurimine võiks ehk sellele valgust heita, kui tõsiselt saab võtta Madis Küla-Nurmiku ja teiste arvamus, nagu oleksid hilisemad muhulased alles esimese aastatuhande keskel peale Kristust Düüna jõe äärest siia asunud – st saare koloniseerinud ja sellele oma nimegi andnud.

Olgu meil austust kõigi aegade hingede vastu.

Ülo Rehepapp

* Me oleme esivanematega üks kogukond.

* Hingede aeg kestab sügiskuu algusest jõuludeni.

Allikas: Maavalla Koda

Piiri raamatukogu ajaloost

Algus oktoobriku Muhulases. Lapsed käisid raamatukogu abiks ajalehti köitmas, raamatutele taskuid kleepimas. Lastele korraldati raamatuarutelusid ja raamatute ettelugemisi. Kaugemates küldes olid organiseeritud rändkogud. Väga tubli rändkogu juhataja oli Helle Shprudko. Kui lugejad nõudsid uusi raamatuid, tuli ta sageli neid ise raamatukogust valima. Suureks abiks raamatukogu töös oli raamatukogu nõukogu esimees Koidula Vigla. Ka Maril tuli läbi viia raamatukogu kolimine, kuigi ainult ühest ruumist teise. 1962. aasta sünnimuseks oli raamatute asetamine kappidest avariiulitele. 1968. aastal sai raamatukogu uued riulid. Mari Alt töötas raamatukogus peaaegu 12 aastat, 1969. aasta aprillini. Asendajatena töötasid Asta Ait ja Aino Puu.

Ühe aasta töötas Piiri raamatukogus Laine Tarvis (Klaar, s. 1937).

1970. aastal tulid Piiri raamatukogusse tööle mina, Helve Saartok.

Paari kuu pärast tuli ette võtta järjekordne raamatukogu kolimine. Raamatukogu jaoks remonditi ruumid Viirakülas ühes talumajas. Ruumi oli küll rohkem, kuid oli ka puudusi. Välisuks tehti akna kohale. Koda ei ehitatud ja ukse vahelt puhus tuul sisse. Kool jäi nüüd raamatukogust kaugemale ja Piiri koolis töötas rändraamatukogu. Raamatuid laenutasid õpetajad Juta Naaber ja Linda Vapper. 1971. aasta veebruaris pandi raamatukogusse telefon.

1972. aastal organiseerisid mitmete rändkogude asemele laenutuspunktid. Need töötasid Liiva ja Piiri koolis, Muhu Võitööstuses, Suuremõisa ja Koguva küldes. Kaugemate laenutuspunktide külastamiseks kasutasin kauplusauto abi. Kooli minnes oli abiks jalgratas või soome kelk.

Raamatukogus käis lugejaid iga päev. Lugejad valisid endale meelepäraseid raamatuid. Mõned lugejad palusid endale raamatuid soovitada. Lugejale vajaliku

raamatu puudumisel tellisin selle mõnest teisest raamatukogust. Raamatukogu juhatajal tuli tegeleda ka raamatute korrastamisega, parandamisega. Suur tänu õpilastele, kes mind abistasid.

Raamatukogu töös olid abiks mitmesugused üritused. Pidevalt olid eraldi riulitel raamatunäitused. Näitusi oli ka väljaspool raamatukogu. Muhu koolile Juhan Smuuli nime andmise puhul panime koolis üles koos Hellamaa raamatukogu juhataja Õie Saarega kokku seatud näituse. Sageli küsiti luuletusi ja selle jaoks koostasid kartoteegid luuletustest. Kõige suuremat ettevalmistamist nõudis kirjandusõhtute ettevalmistamine. Koos kooliga toimus õhtu liiduvabariikide muinasjuttudest.

1982. aastal aitasin kirjandusõpetajatel Linda Vapperil ja Aili Maripuul koostada luulekava Juhan Smuuli loomingust. Linda Ots valis sobivad laulud. Õpilased esinesid selle kavaga pidulikult aktusel. 18. veebruaril käisime Koguvas ja seal esinesid õpilased samuti.

Viisin läbi raamatukogutunde, et õpetada lastele mitmesuguseid tarkusi raamatuga töötamiseks. Lastele meeldis väga vastata viktoriini küsimustele. Meeles on paar kohtumist kirjanikega. Külas käisid Olivia Saar ja Helle Laas. Lapsed tulid 1990. aastal appi raamatukogu kolimisel Viirakülalt Liivale. Väga tore oli 1989. aastal Kingissepa lasteraamatukogu poolt korraldatud üritus „Kirjutan ja joonistan lapsele raamatu”. Kadri Tüüri raamat oli nii hea, et läks edasi Tallinna näitusele.

Muhu Vallavalitsuse otsusega nimetati Piiri raamatukogu 1991. aastal ümber Liiva raamatukoguks. 1992. aastal ühendati Muhus kaks raamatukogu – Nõmmküla ja Liiva. Käisin mõned korrad Ilme Auväärtil abiks raamatuid pakkimas. Hiljem toodi Liivale Nõmmküla raamatukogu riulid ja raamatud.

Raamatukogus töötamise ajal koostasid raamatukogu kroonika.

Helve Saartok,

Piiri raamatukogu juhataja aastail 1970 – 1995.

Kirikulaulja Olga Kolu sai püha Platoni ordeni

23. oktoobril Rinsi kirikus toimunud piiskoplikul liturgial sai teenekas kirikulaulja Olga Kolu oma 85. sünnipäeva puhul püha piiskopmärter Platoni ordeni kavaleriks. Annetajaks EAÖK kirikupea metropoliit Stefanus.

Olga sündis Rinsi koguduse köster Tihhon Jupashevski ja tema naise Maria 7-lapselise pere noorima võsukesena. Kõik lapsed oskasid isa õpetatud kirikulaule ning osalesid isa juhatusel kirikukooris. Vennad Konstantin ja Boris jäid II maailmasõtta, Nikolaist sai hiljem Ööriku ja Levala koguduste preester. Õed on aga laulnud kirikutes kogu oma elu, Olga alustas laulmist juba 9-aastasena. Isa surma järel 1947. aastal teenis ta Rinsi koguduses köstri kohusetäitjana. 1964. aastal kolis Olga Kuressaarde ja hakkas aitama praostkonna preestrid erinevates maakogudustes teenistustel ja talitustel koos õdede Liidia, Nadezda ja Valeeriaga. Praegu laulab Olga kirikutes üksinda, sest Liidi ja Nadja puhkavad juba Sepamäe kalmistul oma pereplatsil

ja Valja veedab vanadust hooldekodus.

Palju aastaid Jumala ümmardajale Olgale ja tema perele!

1922. aastal võttis Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku täiskogu vastu otsuse põlistada piiskop Platoni märtrieli mälestus temanimelise teenetemärgi asutamise läbi. Kõrge autasu annetamine jäi vastavalt statuudile EAÖK metropoliidile, mida võidi anda kirikule osutatud teenete eest - nii vaimulikele kui ka ilmikutele. Ühena esimestest sai selle tunnustuse osaliseks 14. detsembril 1924 riigivanem Konstantin Päts. Kui Eesti oli nõukogude okupatsiooni all, annetas ordenit eksiilkirik. Ordenil on I, II, ja III järk. Piiskopmärter Platon kuulutati pühakuks 2000. aastal ja ta on esimene ristiusu pühakuks kuulutatud eestlane.

Preester Andreas

Püha Platoni ordeni 3. järk.

Olga kodukiriku ees Rintsis.

Svenska Dagbladeti juht on Grünthalite järeltulija

Meie Maa kirjutas 25. oktoobril, et Schibstedi Rootsi tegevjuhil Raoul Grünthalil on Muhu saarel viis kinnistat kokku ligi 20 hektari ulatuses. Svenska Dagbladeti juhi Raoul Grünthali isa perekonnas olid sõjapõgenikud. Ema oli tal rootslanna ja isa Muhumaa juurtega. Raoul Grünthal sündis 1966. aastal Lõuna-Rootsis Ljungbys. Oma esiklapselise pani ta nimeks Eesti luuletaja Villem Ridala järgi Villem. Raoul eesti keelt ei oska.

Grünthali vanaema isa oli Jaan Poska, kuulus Eesti poliitika riigi iseseisvumisajast. Tema vana-vanaisa Timotheus Grünthal oli Saare maavanem ja üks Meie Maa asutajatest.

Maailma näinud muhulane meenutab

Meie Maa 21. oktoobri numbris kirjutab oma elust 85-aastane muhulane Daniel Ling, kes elab praegu Austraalias ja ütleb endal olevat kolm kodakondsust: Eesti, Austraalia ja taevariigi kodakondsus.

Väike katkend: „Olin seitse aastat vana, kui mind viidi Piiri kooli. Esimesel aastal oli Piiri koolis neli õpetajat: koolijuhataja Anton Sirp, õpetajad Aleksander Paas ja Hilda Krumm ja preester Ravel, kes ühtlasi oli Rinsi apostliku õigeusu kiriku preester. Tol ajal oli nii, et esimest klassi alustades tuli kooli minna kaks nädalat varem, et koolieluga tutvuda enne vanemate klasside saabumist. 1932. aastal alustanud õpilased olid juba kõik vabariigis sündinud lapsed. Kool oli 6-klassiline ja hindamis-süsteem kolmetulbaline: hea, rahuldav ja nõrk. Hiljem lisati juurde väga hea ja puudulik.

—/—

Koolis õpetati meile igal sammul isamaa-armastust ja räägiti sõduritest-koolipoistest, kes olid vahvalt võidelnud suure idanaabri vastu. Eks kõik tahtsime olla nende sarnased, kui olukord seda nõudma peaks. Koolis olid ka noorkotkad ja kodutütred. Meie hüüdlauseks oli: Isamaa auks valvel! Ja vastulause: alati valvel! Vane-mad mehed kuulusid enamuses Kaitseliitu ja tihti kuulsime neid laulvat: „Eestimaa, su mehemeel pole mitte eurnud veel.”

Timotheus Grünthal

Kui Luiskamal jõuluõlut tehti...

Luiskama Timmu mälestusi lapsepõlvest

Kui kõik pere oli rukkipoollul, siis mina ning vanaisa lõikasime roigaste küljest tapud maha. Nii kutsutakse meil Muhus humalavarsi. Minule oli see töö igav, tahtsin joosta läbi metsa mereäärde, et ujutada laeva ja ehitada sadamat. Rässa ning Simmistepoisid olid seal juba ees. Vanaisa aga ütles, et ärgu ma mingu; temal üks igav; tema rääkivat mulle huvitava jutu Punapardist ning toovat pühapäeval mulle kirikust tulles sarvilise saia. Peasi aga – humalad tulla korralikult ära noppida ning rihala kuivama viia, siis saavat me kord ilusa jõulupuna. Minu küsimise peale seletas vanaisa, et jõulupuna on kange määrg, mis teeb meestel põsed punaseks ja võtab laulu lahti.

Mõni nädal hiljem, kui rehened olid pekstud ja algas tuulamine, valisid vanaisa ning isa otradest kolm-neli vakka raskemaid teri välja. Neist teeme linnakseid – seletati mulle. Rehetoa nurka pandi õhuke kord õlgi ja piirati koht laudadega. Sinna eraldatud nurka pandi siis otri mõne tolli paksuselt ja valati neile vett üle. Mõne päeva pärast hakkasid terad idanema ja kasvasid kokku. Vanaisa kutsus ühel hommikul kõik lapsed ning ümmardaja Riina tuppa ja siis asusime kõik linnakseid hõõruma, nii et teradel ited küljest ära tulid. Sääraselt puhastatud terad tassis vanaisa reheahju laiale laele, kus ta vahest talveti käis magamas, eriti kui tal külje sees pistis. Paar korda kõeti linnakstele reheahju ning siis olid nad ilusaks pruuniks kuivanud. Aeti kotti ja viidi aita erilisse kirstu, mis esivanemad saja aasta eest Saaremaalt Luiskamale tulles olid toonud kaasa. Seal kirstus seisid siis linnaksed, et oodata päeva, millal jõulud hakkavad üle Suureväina jõudma, nagu vanaisa ütles. Vanaisa käis neid vahete-vahel vaatamas, võttis Mihklipäevaks sealt isegi mõne külmetu, et teha kõvemataari suise väsimuse unustamiseks. Me lapsed jooksimise kõik siis aida juurde, sest seal oli suures puunõus mett ning viljasalves terade sekka oli peidetud õunu, nii et me ikka midagi noka vahele saime.

Oktoobris-novembris hakkas vanaisa korjama jõuluõlle puid. Selleks võeti jämedamaid halge, mis hästi valu annaksid ja viidi need rehetuppa porsile kuivama. Õlle-

Timotheus Grünthali vane-mad Riste ja Jaan Muhus Jaanimetsal.

Repro V. Poska-Grünthali raamatust „See oli Eestis 1919-1944” (Stockholm 1975).

nõud, mis seisid harilikult rehetoa peal, samuti tõrred ja muud õlletegemise vahendid võeti põhjalikule ülevaatusele ning kohendusele. Vanaisa pidi alati peale passima, et jumal hoidku õllenõudes ei tekiks halletust. Kui ta midagi kahtlast märkas, siis aeti nõud kohe laudilt alla, kallati neile tulist kadakavett sisse ja raputati ning keerutati neid siis kahe mehe vahel ümber. Õllenõud ise olid artikkel oma ette, sest nende tugevusest ning pidevusest olenes ka õlle väärtus. Viletsas nõus „hingas” kõige kangem õlu ära, talle tuli „koltunud maik” külge. Meie kantis oli kange õllenõude meister va Palgi Tõnu, teised tegid ka, aga ei saanud pooltki tema vastu. Häid nõusid saadi veel Saksamaalt toodud konderpandi-piirituse ankruist. Need olid ehtsast tammest, vaskvitsadega rautatud, kõiksugu saladuslikud tähed ning märgid otsadel, mille tähendust ainult vana Tuul Jüri Tamse vallast teadis, kes oli maast-madalast juba Saksamaa reise hakanud tegema.

Õlletõrred osteti hiidlastelt. Igal talvel, kui pakane oli mere vissiks teinud, hakkasid Muhus ja Saaremaal hiidlased oma puunõude koormatega ringi kolama. Neil oli kõike; küll sõelu, sarju, vaku, toobreid, raandaid ja tõrsi. Harilikult nõusid nad iga nõu eest nii palju rukkeid, kui nõusse mahtus. Suured jutumehed olid need hiidlased. Luiskamal olid nad sagedasti öömajal. Vahetevahel tüssasid nad vanaisat ka, kord andsid talle vaigustest laudadest meisterdatud õlletõrre, mis rikkus terve õlleteo ära. Vanaisa kirus hirmsasti. „Kui ma selle va hiidlase kaltsaku kord veel kätte saan, küll

ma talle siis näitan. Jää tema reo pärast viimaks veel jõuluõlleta! Kus selle häbi ots: Luiskama talus pole jõuluks õlut.”

Mida lähemale jõulud jõudsid, seda rohkem valdas ootus ning ärevus meid lapsi. Umbes nädalad paar enne jõulut lasi vanaisa ühel hommikul kõrvi aida ette ja ladus terve koorma viljakotte reele. Siin oli vili loomadejahuks, pudrutangudeks, roovitud jahudeks, pühadesaiaks, nii et vanaisal andis kõike meeles pidada. Koorma otsa tõsteti veel kolm linnakse kotti. Vanaisa ning isa pidasid omavahel aru, et kas sellest saab, või paneme ühe koti veel. Seda rääkisid nad omavahel tasa, et naised ei kuuleks, sest need olid alati õlleteo vastu. Olles mõni minut rehnutti pidanud, lausisid mehed nagu ühest suust: „Keerame ete ühe koti juure veel! Suguvõsa tuleb pühiks kokku, on seda pisut. Mis me vahime muidu üksteise otsa, kui pole jõulu-määrgagi. Sui oo va luid-konte küll tapet, olgu vähemalt jõulu igalmehele priiust!” Ja neljas linnaksekott veeres aidast veel koorma otsa.

See suur viljakoorem venis õueväravast välja läbi Kongsimetsa Oina Jüri veskile. Mihkel, va mölder, viibis ööd-päevad veskil, suur piip tolmast hambas, jahipüss oli nurgas, millega ta käis vahest jänestele kolli tegemas. Vahete vahel luges ta ka lehte ning juturaamatut, aga suurt ta neist ei hoolinud, olevat rohkem poisikeste asi. Kui Luiskama vana oma kõrviga veski ette jõudis, sai Mihkel esteks üsna kurjaks. Tal olevat terve kuu töö ees ja kõik tulla teda peaaegu jõululapäeval tülitama, ega tema'p võia ennast tüka kiskuda. Kui aga vanaisa põuest ühe pisikese pudeli välja raputas, millest midagi nii imelist päikese käes virvendas, ja vanaisa käskis möldri jahutolmu kurgust alla loputada, siis võttis Mihkel teised noodid peale, et noh, kui sa juba kord oled tulnud, kus sa siis ikka lähed. Sinul suur puumaa värk, eks vabanikud või kannata. Sai mölder mõned korrad pudelist rüübata, lasti linnaksed kohe läbi, samuti ka saiajahu ning me jõudsime videvikuks jälle koju.

Järgneb

Allikas: Rahva Huvileht. Vastutav väljaandja: Vassiili Randmet. Tartu 1934-36 (ilmus vaid 3 numbrit).

Nr 1, 22. dets. 1934, lk 6-7.